

طراحی الگوی حکمرانی خوب

فاطمه خوشحال

دکتری مدیریت دولتی مدیریت منابع انسانی - شرکت برق منطقه ای سیستان و بلوچستان

f.khoshhal1397@gmail.com

(ORCID) 0009-0002-0534-9239

چکیده

هدف از این تحقیق طراحی الگوی حکمرانی خوب در شهرداری زاهدان است. این تحقیق از نظر هدف توسعه‌ای-کاربردی و از نظر رویکرد کیفی است. جامعه آماری مورد نظر در این پژوهش تعدادی از مدیران و مسئولین شهرداری زاهدان می‌باشند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش گلوله برفی و هدفمند است. جهت طراحی الگوی حکمرانی خوب از استراتژی گراند تئوری با رویکرد اشتراوس و کوربین استفاده شده است. از مصاحبه برای گردآوری داده‌ها استفاده شد تا رسیدن به مرحله اشباع نظری ادامه پیدا کرده است. نتایج این مرحله در قالب مدلی شامل مدلی شامل عوامل علی، عوامل زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، پدیده اصلی، استراتژیها و پیامدها ارائه گردید. بر اساس نتایج کدگذاری، عوامل علی موثر بر حکمرانی خوب شامل استفاده از مسئولان توانمندتغییر و تحولات محیطی، مشارکت همه ذینفعان سازمان وقانون مداری است. عوامل زمینه‌ای شامل، انعطاف پذیری سازمانی، حمایت‌های قانونی، حاکمیت اخلاق و کیفیت قوانین و مقررات است. استراتژیها شامل، توسعه ظرفیت‌های آموزشی، توسعه مشارکت همه ذینفعان، ارتباطات موثر، پاسخ سریع به تغییرات و تحولات محیطی و مهندسی مجدد ساختارها و فرایندها است. شرایط مداخله‌گر شامل، اعتمادسازمانی، عدالت‌سازمانی و موانع قانونی است. همچنین بهبود عملکرد، توسعه مشارکت، شفافیت، پاسخگویی و اثربخشی وظایف از جمله پیامدهای حکمرانی خوب می‌باشند.

کلمات کلیدی: واژگان کلیدی: حکمرانی، حکمرانی خوب، نظریه داده بنیاد.

مقدمه

مفهوم حکمرانی خوب برای اولین بار در سال ۱۹۷۹ میلادی از سوی اقتصاددانی به نام ویلیامسون در ادبیات اقتصادی برای بیان وضعیت ایده آل در رابطه میان دولت و بازار مطرح شد، اما از سال ۱۹۸۰ به بعد این مفهوم در تحقیقات دیگر علوم نیز بیشتر مشاهده شد، رواج این اصطلاح بدین شکل بود که بانک جهانی گزارش سالانه خود در سال ۱۹۸۹ را به حکمرانی خوب اختصاص داد (World Bank, 2009). حکمرانی خوب به مثابه ارتباطات دوجانبه، حمایتی و واجد تشریک مساعی بین دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی است. حکمرانی خوب بر اساس اصول مشارکت، شفاف سازی تصمیمات، پاسخگویی، تساوی در برابر قانون، پیش بینی پذیری، آزادی های مدنی و دسترسی به جریان اطلاعات تعریف می شود. حکمرانی خوب مجموعه ای از هنجارها و ارزش هایی که هدف نهایی نهادها، سازمان های دولتی و سازمان های بین المللی به شمار می روند، است (Chiu, 2004). بر اساس برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب به معنای مدیریت امور عمومی بر پایه حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و دادگر و مشارکت گسترده شهروندان در فرآیند حکومت است (Butler, et al, 2005). عدم موفقیت در حکمرانی خوب، پیامدهایی از قبیل شخصی شدن قدرت، فقدان حقوق بشر، نهادینه شدن فساد، دولت های غیرپاسخگو و عدم دموکراسی را به دنبال دارد (Weiss, 2000).

2

بیان مساله

حکمرانی خوب مدیریت شفاف و پاسخگوی منابع در یک کشور با هدف تضمین توسعه اقتصادی و اجتماعی عادلانه و پایدار است. حکمرانی خوب به عنوان به وجود آورنده روابط متقابل، حمایت کننده و همکاری بین دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی معرفی شده است (معمارزاده و همکاران، ۱۳۹۸). ارتقاء حکمرانی خوب در بسیاری از موارد شرط لازم برای توسعه است. استقرار حکمرانی خوب در سازمانها عامل مهمی در کارآمدی نظام اداری و رضایتمندی مخاطبان دارد. سازمانها به مثابه موجودات زنده مواد انرژی موردنیاز برای بقا را از محیط پیرامون می گیرند و در مقابل خدمات و یا محصولاتی را برای محیط فراهم می کنند؛ بنابراین اگر سازمان بیمار باشد، بیماری اعضا و جامعه را به دنبال دارد و داشتن جامعه سالم بدون داشتن سازمان سالم ممکن نیست. نبض سلامت اجتماع در گرو سلامت سازمانها است. (عزب دفتر و رجبی، ۱۳۹۸). از این رو، اهمیت موضوع حکمرانی خوب در این پژوهش از این جهت است که امروزه، سازمانها به دنبال سازمان دهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای شهروندان می باشند. به گونه ای که شهروندان به عنوان دریافت کننده خدمات از سوی سازمانها محسوب می شوند. در این زمینه نیز نوع خدمات ارائه شده توسط سازمانها به شهروندان از اهمیت زیادی برخوردار می باشد و شهروندان از آن ها انتظار دارند که پاسخگوی این نیازها باشند.

اهداف تحقیق

اهداف پژوهش حاضر با توجه به طراحی مدل حکمرانی خوب شامل موارد ذیل می باشند

-شناسایی عوامل علی موثر بر اجرای حکمرانی خوب در شهرداری زاهدان

-شناسایی عوامل زمینه ای موثر بر اجرای حکمرانی خوب در شهرداری زاهدان

-شناسایی عوامل مداخله‌گر بر اجرای حکمرانی خوب در شهرداری زاهدان

-شناسایی راهبردهای اجرای حکمرانی خوب در شهرداری زاهدان

-شناسایی پیامدهای اجرای حکمرانی خوب در شهرداری زاهدان

مرور ادبیات و مفاهیم پژوهش

حکمرانی خوب

حکمرانی به معنای فرایند تصمیم‌گیری است. (Komar.,2018) مفهوم حکمرانی گسترده‌تر از حکومت است و به معنای برآیند همبستگی و تعامل اقدامات و رفتارهای بازیگران بخشهای مختلف جامعه است (آقازاده و همکاران، ۱۳۹۴). برخی محققان پنج ارزش پاسخگویی، اثربخشی، عدالت رویه‌ای، انعطاف و تعادل را برای حکمرانی خوب در نظر گرفته‌اند (Hendric., 2013). حکمرانی، فرآیندی است که از آن طریق، موسسه‌ها، سازمان‌ها و گروه‌های شهروندی، علایق خود را ابراز می‌کنند، درباره حقوق و تعهدهای خود اعمال نظر و تفاوت‌های خود را اصلاح می‌کنند (hurst.,2006). حکمرانی شامل ساختارها و فرآیندهایی می‌شود که تعیین‌کننده چگونگی اتخاذ تصمیمات، چگونگی توزیع قدرت و نحوه تخصیص مسئولیت‌ها است (turner et al ,2014). شاخص‌هایی همچون مشارکت شهروندان، دولت محوری، توسعه اجتماعی و مدیریت اقتصادی و پاسخگویی برای حکمرانی خوب در نظر گرفته شده‌اند (huter&shah,2010). حکمرانی خوب، به اداره و تنظیم امور و به ارتباط میان شهروندان و حاکمان اشاره می‌کند. از بعد سیاسی و مدیریتی، حکمرانی خوب، به معنای اعمال اقتدار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جهت تنظیم روابط افراد و در راستای داشتن جامعه‌ای بهتر و مدیریت منابع به منظور توسعه اجتماعی و اقتصادی است (adebisi,2012).

جدول ۱: شاخص‌ها و ویژگیهای حکمرانی خوب

مشارکت، انصاف، شایستگی، کارآمدی، پاسخگویی و شفافیت	عیوضی (۱۳۹۵)
مشارکت، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی، رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، مسئولیت‌پذیری، دیدگاه استراتژیک	شرعی (۱۳۹۵)
شفافیت، مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی، مشارکت و حساسیت.	امامی و شاکری (۱۳۹۵)

مشارکت، پاسخگویی، کارایی و همبستگی	حاجی نژاد و همکاران (۱۳۹۵)
مشارکت شهروندان، دولت محوری، توسعه اجتماعی، مدیریت اقتصادی	هاتر و شا (۲۰۰۰)
مشروعیت، رویه‌ها، بوروکراسی، قوانین و مقررات، برنامه ریزی، خدمات عمومی، سیستم‌های ارزیابی، پروتکل‌ها، نظارت و سرپرستی	جاکووینا و همکاران (۲۰۱۵)
پاسخگویی، شفافیت در بوروکراسی، به‌کارگیری قدرت مشروع، آزادی و مشارکت، آزادی اطلاعات، مدیریت مالی دقیق و پاسخگویی در بودجه عمومی، احترام نهادن به قانون، احترام به حقوق مردم و افزایش ظرفیت‌ها در تمامی سطوح	هیوکیو (۲۰۱۳)

دستاوردهای انجام پژوهش برای دانشگاه‌ها، ارائه مدلی جدید در عرصه حکمرانی و افزودن این مدل به ادبیات موضوعی حکمرانی و برای مدیران استفاده از مدل ارائه شده در پژوهش حاضر است

پیشینه پژوهش

4

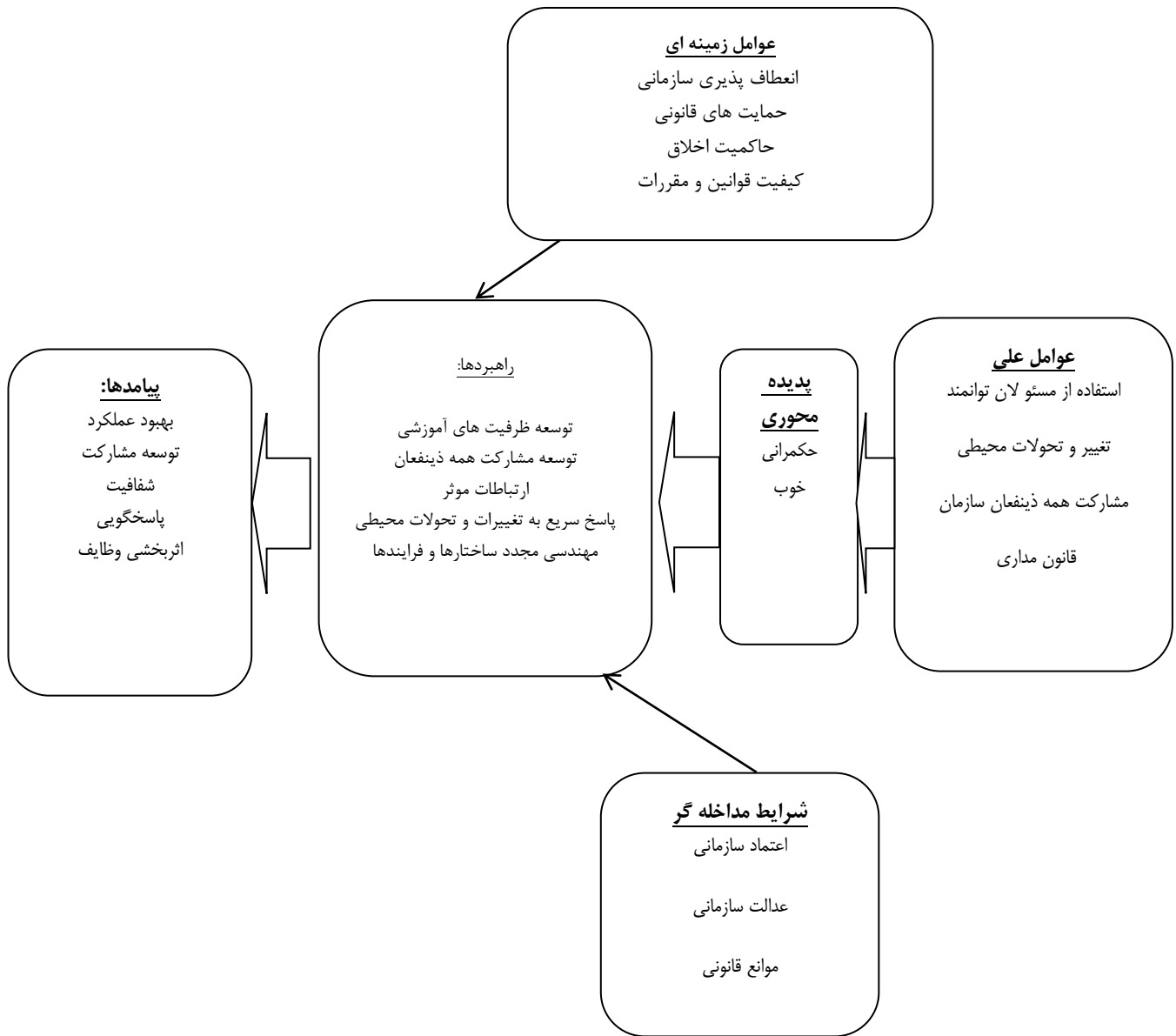
(alobo,2014) در پژوهشی با عنوان "ترویج فرهنگ دموکراسی و حکمرانی خوب در شوراهای حکومت محلی در نیجریه" پرداخته و استدلال می‌کند که علی‌رغم وجود توجیه برای ایجاد حکومت محلی و اهمیت اجتناب ناپذیر آن برای افراد در سطح مردم عادی، به نظر می‌رسد که این سطح از حکومت نتوانسته است باعث توجیه‌پذیری دلایلی شود که باعث ایجاد آن شده‌اند. و می‌تواند موجب ترویج حکمرانی خوب شود. این پژوهش یادآور می‌شود که وجود یک قانونگذار بادوام و مستقل برای نهادینه‌سازی دموکراسی و حکمرانی خوب در سطح عمومی جامعه ضروری است. (kardos2012) در پژوهشی با عنوان "انعکاس حکمرانی خوب در راهبردهای توسعه پایدار" پرداخته و استدلال می‌کند که در جامعه‌ای که به دنبال راه حل‌هایی برای توسعه پایدار می‌باشد همواره حکمرانی خوب به عنوان ابزاری حیاتی برای پیشبرد توسعه پایدار و عنصری بسیار مهم به منظور ادغام با راهبردهای توسعه پایدار محسوب می‌شود. در این پژوهش، برای مشخص کردن چگونگی انعکاس حکمرانی خوب در راهبردهای توسعه پایدار مربوط به کشورهای اروپایی، از روش تحلیل موضوعی محتوا استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که در رابطه با موضوعات مورد بررسی، مکانیزم‌های راهبردی کارآمدی وجود دارد، ولی از همه مهم‌تر، برای ارتقاء مکانیزم‌های هماهنگی عمودی، مشارکت و علاقه ضروری می‌باشند.

روش‌شناسی تحقیق

روش‌شناسی در درون معنای نظریه نهفته است و از الزامات یک نظریه مفید و خوب محسوب می‌گردد. روش‌شناسی‌ها باید دو ویژگی اساسی داشته باشند؛ اول اینکه قابلیت پیش‌بینی را داشته باشند و دوم این که پدیدارهای واقعی کنونی توضیح دهند. به منظور دستیابی به هدف تحقیق حاضر، از روش پژوهش کیفی استفاده شده است در پژوهش کیفی برای درک و تبیین پدیده‌های اجتماعی از داده‌های حاصله از مصاحبه‌ها، مستندات، مشاهدات مشارکتی، مطالعات کتابخانه‌ای و ...

استفاده می‌شود. این نوع پژوهش بر معنایی که افراد شرکت‌کننده در فرایند اجرای تحقیق از پدیده مورد مطالعه در ذهن دارند، تاکید می‌ورزد. تحقیق حاضر در دسته مطالعات اکتشافی قرار می‌گیرد. شیوه گردآوری داده‌ها نیز با استفاده از مصاحبه و مطالعات کتابخانه‌ای است. جهت ارائه مدل حکمرانی خوب، از استراتژی گراند تئوری استفاده می‌شود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این استراتژی از کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده می‌شود. کدگذاری باز، فرایندی تحلیلی است که از طریق آن، مفاهیم شناخته و ویژگیها و ابعاد آنها در داده‌ها کشف می‌شود. در کدگذاری باز ابتدا داده‌ها به واحدهای معنایی مختلف شکسته می‌شوند. منظور از واحد، معنایی مفهومی است که بر جمله یا پاراگراف یا هر قسمتی از داده دلالت می‌کند. در این مرحله، پژوهشگر با بررسی خط به خط متون مصاحبه‌ها به هر یک از قطعات متن کدهایی پیوست کرد و در نهایت پس از کدگذاری اولیه متن مصاحبه‌ها، مقوله احصا می‌شود. در کدگذاری محوری سطح انتزاع بالاتر می‌رود و در آن مقوله‌های محوری، که مقوله‌های دیگری حول آن قرار می‌گیرند، شناسایی شده و رابطه میان این مقوله‌های مرکزی و مقوله‌های دیگر مورد بررسی قرار می‌گیرد. به بیان دیگر هدف از کدگذاری محوری ایجاد رابطه بین مقوله‌های ایجاد شده است. در این مرحله یک مقوله از مرحله کدگذاری باز انتخاب و به عنوان مقوله محوری در نظر گرفته شده و مقوله‌های شرایط علی، راهبردها، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و پیامدها به آن ربط داده می‌شوند. کدگذاری گزینشی به معنای یکپارچه کردن و پالایش نظریه است که از طریق کشف مقوله مرکزی امکانپذیر است. در این پژوهش، جهت گردآوری داده‌های کیفی از طریق ابزار مصاحبه، از ۱۰ نفر از مسئولین و مدیران شهرداری، مصاحبه به عمل آمده است. الگوی کدگذاری حاصل از یافته‌های پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است.

6

شکل ۱- الگوی حکمرانی خوب

بر اساس نتایج کدگذاری، عوامل علی موثر بر حکمرانی خوب شامل استفاده از مسئولان توانمند تغییر و تحولات محیطی، مشارکت همه ذینفعان سازمان و قانون مداری است. عوامل زمینه‌ای شامل، انعطاف‌پذیری سازمانی، حمایت‌های قانونی، حاکمیت اخلاق و کیفیت قوانین و مقررات است. استراتژی‌ها شامل، توسعه ظرفیت‌های آموزشی، توسعه مشارکت همه ذینفعان، ارتباطات موثر، پاسخ سریع به تغییرات و تحولات محیطی و مهندسی مجدد ساختارها و فرایندها است. شرایط مداخله‌گر شامل، اعتماد سازمانی، عدالت سازمانی و موانع قانونی است. همچنین بهبود عملکرد، توسعه مشارکت، شفافیت، پاسخگویی و اثربخشی وظایف از جمله پیامدهای حکمرانی خوب می‌باشند. حکمرانی خوب مترادف با شفافیت، پاسخگویی، عدالت و تساوی افراد در برابر قانون است. پیشنهادها این پژوهش این است که تهیه یک طرح جامع و نقشه راه برای عملیاتی شدن حکمرانی خوب، مشارکت دادن همه ذینفعان، حل مسائل و هماهنگ‌سازی و ساده‌سازی شرایط مد نظر قرار گیرد.

منابع

7

- آقازاده، محمدرضا و همکاران (۱۳۹۴)، طراحی مدل فرایندی تدوین استراتژی سازمانهای حاکمیتی بر مبنای پارادایم حکمرانی شبکه‌ای، فصلنامه علمی - پژوهشی مدیریت سازمانهای دولتی، دوره ۴، شماره یک، ۲۹-۵۲
- حاجی نژاد، علی. پایدار، ابوذر و ارشد، حامد (۱۳۹۵) تحلیل جایگاه و تدوین برنامه استراتژیک حکمرانی خوب مطالعه موردی: شهر زاهدان، جغرافیا و توسعه، شماره ۴۲، ۶۳-۸۲
- عزب دفتر، آسیه و رجبی، حاجیه (۱۳۹۸) تأثیر حکمرانی خوب بر سلامت سازمانی با توجه به نقش میانجی رفتار سیاسی، چشم‌انداز مدیریت دولتی، سال دهم، شماره ۱، ۱۵۷ - ۱۴۲
- عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۵) بررسی مؤلفه‌های حکمرانی خوب از منظر امام خمینی (ره)، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال ۵، شماره ۱۹
- معمارزاده، غلامرضا و همکاران (۱۳۹۸) حکمرانی خوب: اکولوژی متعادل، پژوهشهای ارتباطی، شماره ۸۴
- Adebisi, Ademola. (2012). Local Government and Good Governance in Nigeira's Emerging Democracy, 1999-2011: aysis of the Constraining Factors. Canadian Social Science 8 (6): 114-122.
- Butler, T., Feller J., Pope, A., Barry P. & Murphy C. (2005). E-Governance: Challenges and opportunities. 7-9 June 2005. Florence-Italy.
- Chiu S.W, (2004). "Good Governance or Muddling Through? Layoffs and Employment Reform in Socialist China", Communist and Post-Communist Studies Journal, No. 34.
- Gowda, Anada N, and Shashi T. P Kumar. (2013). A Study on Good Governance: An overview. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities 3 (11): 82-92.
- Hirst, P. (2006). Democracy and Governance in Pierre John. Debating Governance: Authority, Steering and Democracy. UK: Oxford University Press.
- Huther, J. W. & Shah, G.B. (2010). Applying a Simple Measure of Good Governance. Newbury Park, CA: Sage.
- Huque, Ahmed Shafiqul . (2013). Can Public Management Contribute to Governance in Developing Countries? Evidence from Hong Kong. Public Organiz Rev 13: 397-409.

- Hendriks, Frank (۲۰۱۳) Understanding Good Urban Governance: Essentials, Shifts, and Values, Urban Affairs Review ۵۵۳-۵۷۶
- Kardos, mihaela. (2012). The reflection of good governance in sustainable development strategies. International strategic management conference. Social and behavioral sciences. 58. 1-8 .
- Kardosa, Mihaela . (2012). The reflection of good governance in sustainable development strategies. Procedia - Social and Behavioral Sciences 58: 1166 – 1173.
- kumar pradit (2018) Human Rights Protection And Good Governance, Publisher: Regal Publication F-Rajouri Garden, Rajouri Garden, New Delhi
- Turner, R.A, C Fitzsimmons, J Forster, R Mahon, A Peterson, and S.M Stead. (2014). Measuring good governance for complex ecosystems: Perceptions of coral reefdependent communities in the Caribbean. Global Environmental Change 29: 105-117.
- World bank (2009), Municipal governance and institution building, (Available from <http://web.worldbank.org>).